

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАТЕГОРІЇ ІНКЛЮЗИВНОСТІ

Робота присвячена дослідженню лінгвокультурних особливостей вживання категорії інклюзивності у писемному англо-американському науковому дискурсі. Сюди ми відносимо: вживання pluralis auctoris ("we"), інклюзивного конструкта у/our, політкоректних займенників his/her (his or her) або s/he, а також низки "ланцюжків" інклюзивної семантики. Ми виділяємо такі типи "ланцюжків": експліцитні + експліцитні, напівімпліцитні + напівімпліцитні, імпліцитні + напівімпліцитні, імпліцитні + експліцитні, експліцитні + напівімпліцитні, експліцитні + напівімпліцитні + імпліцитні.

Ключові слова: науковий дискурс, категорія інклюзивності, лінгвокультурний, "ланцюжок", інклюзивний конструкт, політ коректний займенник, pluralis auctoris.

В работе исследуются лингвокультурные особенности категории инклюзивности в письменном англо-американском научном дискурсе. Сюда мы относим: употребление pluralis auctoris ("we"), инклюзивного конструкта у/our, политкорректных местоимений his/her (his or her) или s/he, а также ряда "цепочек" инклюзивной семантики. Мы выделяем такие типы "цепочек": эксплицитные + эксплицитные, полумплицитные + полумплицитные, имплицитные + полумплицитные, имплицитные + эксплицитные, эксплицитные + полумплицитные, эксплицитные + имплицитные + полумплицитные.

Ключевые слова: научный дискурс, категория инклюзивности, лингвокультурный, "цепочка", инклюзивный конструкт, политкорректное местоимение, pluralis auctoris.

This article deals with linguocultural features of the category of inclusiveness in written Anglo-American scientific discourse. They are: the usage of pluralis auctoris ("we"), inclusive construction у/our, politically-correct pronouns his/her (his or her) or s/he, and an array of inclusive semantics "chains". We distinguish the following types of "chains": explicit + explicit, semi implicit + semi implicit, implicit + semi implicit, implicit + explicit, explicit + semi implicit, explicit + implicit + semi implicit.

Key words: scientific discourse, the category of inclusiveness, linguocultural, "chain", inclusive construction, politically-correct pronoun, pluralis auctoris.

Статтю присвячено дослідженню категорії інклюзивності в сучасному науковому дискурсі, що становить **об'єкт** наукової праці. **Предметом** роботи є лінгвокультурні аспекти категорії інклюзивності в мові науки. **Науковою новизною** роботи є виявлення експліцитних, напівімпліцитних та імпліцитних засобів вираження категорії інклюзивності та їх комбінація в писемному англо-американському науковому дискурсі. **Мета роботи** – дослідження лінгвокультурних засобів вираження категорії інклюзивності, зокрема "ланцюжків" інклюзивної семантики на матеріалі англо-американських статей у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Вибір фахової мови саме в цій галузі зумовлений її активною роллю у сучасному науковому світі, позаяк саме ця галузь спрямована на постійні інновації та прогрес.

Категорії систематизують знання у процесі раціонального пізнання. Вони є істотною та невід'ємною частиною наукового дискурсу. Утім, ще й досі не існує повного та остаточного їх переліку. Окрім цього, деякі з них іще не були предметом окремих розвідок. Серед них – і інклюзивність.

Феномен інклюзивності як однієї з базових структур мислення, що стосується передусім співвідношення ЧАСТИНА – ЦІЛЕ привертав увагу здебільшого філософів (Аристотель [1], Платон [3], Е. Гуссерль [4] та ін.). У лінгвістичному сенсі, інклюзивність розглядалася переважно в аспекті так званої "інклюзивної" (*inclusive*), або політично-коректної (*politically correct*), гендерно-нейтральної (*gender neutral*) або антисексистської (*non-sexist*) мови (С. Jacobson [20], с. Г. Тер-Мінасова [10]) та у контексті соціолінгвістичної дихотомії МИ та ВОНИ – інклюзивність VS. ексклюзивність (Т. А. van Dijk [17]). Уперше категорію інклюзивності як універсальну категорію виділив Дж. Г. Грінберг [19]. У мові науки, інклюзивність згадується як частина одного із п'яти виділених С. А. Жаботинською базисних фреймів, а саме, посесивного фрейму [5, с. 180]. Інклюзивність також побіжно згадується і в суміжних галузях знань [18; 14; 16; 21; 13]. Утім, окремих комплексних досліджень інклюзивності, зокрема у мові науки, ще не було.

Мовна категорія інклюзивності розглядається як **когнітивно-дискурсивна категорія**, що реалізується у науковому дискурсі та виражається за допомогою різних рівневих мовних одиниць, які імплікуються або експлікуються у ньому.

Ми досліджуємо категорію інклюзивності в мові науки, аналізуючи її експліцитні, напівімпліцитні та імпліцитні рівні значення. **Експліцитні засоби вираження інклюзивності** – це формально репрезентовані і марковані інклюзивні одиниці, у семантичній структурі яких міститься явно виражена сема інклюзивності. **Імпліцитні засоби вираження інклюзивності** – це мовні засоби, в значенні яких інклюзивність не знаходить прямого вербального втілення, натомість є прихованою і виражається опосередковано без залучення лексичних і граматичних індикаторів інклюзивності. Якщо експліцитні засоби вираження інклюзивності розглядаємо як мовні одиниці, у яких явно виражена сема інклюзивності, а імпліцитні – як мовні одиниці, сема інклюзивності в яких є прихованою, то **напівімпліцитні** – це мовні одиниці, де сема інклюзивності виражається напів'явно/напівприховано.

Для декодування інформації (що виступає в вигляді "обгортки", термін У. Чейфа [11]) адресату не достатньо знань лише про мову, йому також необхідні знання про світ, соціальний контекст інформації, вміння вилучати інформацію, що зберігається в пам'яті.

Лінгвокультурологія вивчає фіксацію в мові, етнотекстах і дискурсивній практиці духовної й матеріальної культури народу, тобто культурно значимої інформації – збережених у колективній пам'яті народу символічних способів матеріального й духовного усвідомлення світу певним етносом, відтворених у його ідеях, схемах мислення й поведінки, системі етичних й естетичних цінностей, нормах, звичаях, обрядах, міфах, віруваннях, забобонах, побуті тощо [9, с. 254].

Оскільки основними складовими лінгвокультурології залишається мова та культура, то виникає проблема кореляції мови та культури. Звертаємося до гіпотези мовної відносності Е. Сепіра та Б. Л. Уорфа [2], в якій зазначається,

що мова формує свідомість людини, позаяк вчені стверджували, що мовленнєві категорії впливають на мислення [там само]. На сучасному етапі розвитку лінгвокультурології В. А. Маслова розглядає мову і культуру як взаємозалежні частини, які витікають одна з одної. Вона зазначає, що не всі складники культури відображені в мові, але все, що відображено в мові існує і в культурі [7, с. 39]. Деякі вчені розглядають мову як складник культури, головний засіб її засвоєння [8, с. 26]. А. Вержбицька вважає, що мови різних народів відрізняються одна від одної не лише як різні лінгвістичні системи, а як різні культурні всесвіти, як засоби вираження різних етнічних національностей [22, с. 120].

Ми вважаємо, що особливістю категорії інклюзивності в англо-американському науковому дискурсі є використання "ланцюжків" мовних засобів інклюзивної семантики. О. М. Ільченко зазначає, що використання "ланцюжків" різноманітних мовних засобів схожої семантики є типовим явищем у сучасному англомовному науковому дискурсі [6, с. 335]. Під "ланцюжками" інклюзивної семантики ми розуміємо низку мовних засобів інклюзивної семантики, що вживаються в одному реченні. Досліджуючи матеріал дослідження ми виявили такі типи "ланцюжків":

I. Експліцитні + експліцитні засоби вираження інклюзивності. Тут можливі такі варіанти:

- ланцюжок однієї і тієї ж мовної одиниці, наприклад:

The proposed networking system is designed to be a two-tier hierarchical architecture with the high-level tier composed of BANs (networked via inter-BAN communications) and the low-level tier composed of sensor nodes in each BAN (networked via intra-BAN communications) [CM, May 2012, 96].

Ad (2), introduced service enabler signaling overhead comprises two Diameter profile acquisition procedures comprising Cx / Sh – Pull – Cx / Sh – Pull – Resp message pair, separately for S-CSCF and AS, one SPT triggering with the belonging iFC and SPT records in the FHoSS and S-CSCF databases, and one service request forwarding message pair comprising two SIP INVITE message exchanges over the ISC interface [CM, January 2011, 99].

В цих реченнях ціле складається з частин, і частини в свою чергу складаються з частин – ефект "матрьошки".

- однотипні ланцюжки, тобто різні мовні одиниці інклюзивної семантики, які входять до складу одного функціонального підтипу, наприклад:

Algorithm is composed of two steps: Map step consists of divides task into smaller tasks, and distributes them to worker nodes [IJANS, № 3–4 2012, 327].

The proposed solution provides novelty on two aspects, firstly an optimization of the read mapping algorithm has been designed, in order to parallelize processes, secondly an implementation of a Hybrid architecture which consists of a Grid platform, composed of physical nodes, a Virtual platform, composed of virtual nodes set up on demand, and a scheduler devoted to integrate the two platforms [IJANS, № 3–4 2012, 328].

В наведених прикладах вживаються різні лексичні одиниці, що позначають інклюзивність, але відносяться до одного підтипу – ціле складається з частин (повний перелік).

- різнотипні ланцюжки. Тут можливі два варіанти:

- мовні одиниці інклюзивної семантики, що відносяться до різних функціональних підтипів, але позначають процес включення частин до складу цілого, або, що ціле складається з частин, наприклад:

*The soil environmental measurements are collected with **ten stations, each of which consists of an array of belowground sensors including soil CO₂, soil temperature, soil water content, and above ground air temperature, relative humidity, and photosynthetic active radiation** [IJANS, № 3–4 2010, 324].*

*Today a lot of multinationals **including Google, Apple, and Microsoft are involved in an electronic wallet project** one way or another [IJAIT, № 3–4 2012, 84].*

*A G. hnet network **consists of one or more logical domains, where each domain is constituted by all nodes registered in the domain** [CM, December 2011, 37].*

В наведених вище прикладах мовні одиниці інклюзивної семантики відносяться до різних функціональних підтипів (*consists of* – ціле складається з частин (повний перелік), *include* – ціле складається з частин (частковий перелік), *involve* – ціле та його частини), але передають одне і теж значення.

В наступному прикладі знову бачимо ефект "матрьошки", тобто ціле (*envelope*) складається з певної кількості частин (*several columns*), і в той же час кожна частина (*each column*) складається з певної кількості частин (*a certain number of data items*):

*Each envelope **consists of several columns and each column contains a certain number of data items** [JAIS, № 3–4 2012, 303].*

- мовні одиниці інклюзивної семантики, що відносяться до різних експліцитних підтипів і позначають процес формування цілого та процес включення частин до складу цілого, або, що ціле складається з частин, наприклад:

*Then, **A1, A2, B3, A4 and A5 constitute a meaningful definition of the set that contains three elements, namely 0, S(0) and S(S(0))** [IJASM, № 3–4 2014, 214].*

В цьому реченні певна кількість частин (*A1, A2, B3, A4 and A5*) формують ціле (*a meaningful definition of the set*), тоді як воно має в своєму складі певну кількість частин (*contains three elements, namely 0, S(0) and S(S(0))*).

Розглянемо й інші приклади:

*The time plane is divided into 1 ms TTI, which **consists of two slots of 0.5 ms to form 1 ms sub frames, where each sub frame contains 7 OFDMA Symbols** [IJAT, № 1–2 2013, p. 29].*

*When an ECCE **consists of eight EREGs, EREG group 0 and group 2 form one ECCE, while EREG group 1 and group 3 form another ECCE** [CM, February 2013, 84].*

II. Напівімпліцитні + напівімпліцитні засоби вираження інклюзивності, наприклад:

*Large companies **have large embedded software systems, where common and reusable software parts are distributed in various interrelated subsystems that also have lots of uncommon and non-reusable parts** [JANS, № 1–2 2013, p. 27].*

Most demos **have two nodes**, some have three, and there are a few that might have a few more [CM, March 2011, 98].

Besides these typical research topics, **there are several others, including but are not limited to** networked multimedia; "smart dust", also called the "Internet of things"; and Internet services architecture [CM, July 2011, 27].

III. Імплицитні + напівімплицитні засоби вираження інклюзивності, як-от:

There are a lot of fields where the use of multisensor can be benefit, such as, home control, building automation, medical applications or robots, among others [IJANS, № 1–2 2010, 125].

В цих прикладах напівімплицитний маркер *there + to be + Approximator* вказує, що є певна кількість частин, тоді як імплицитний маркер *among others* маркує більшу кількість частин, що не зазначена в переліку.

Наведемо ще один приклад:

The signaling messages **include information such as, but not limited to**, node type, geographical location, route, velocity, data plane link range, power status, storage status, bundle format and size, delivery options, and security requirements, among others [IJAIT, № 1–2 2010, p. 138].

В останньому реченні автор називає частину, що входить до складу цілого і подає пояснення цієї частини в вигляді переліку залучаючи маркер екземпліфікації *such as*.

IV. Імплицитні + експліцитні засоби вираження категорії інклюзивності, наприклад:

Markets domain **includes** the operators and participants in electricity markets, such as market management, DER aggregation, retailing, wholesaling and trading among others [IJAT, № 3–4 2011, 254].

This file **contains, among other things**, the address of a tracker and information about the file to be downloaded [IJASM, № 3–4 2011, p. 214].

Знову ж таки імплицитний маркер *among others* вказує на більшу кількість частин, ніж зазначено в реченні.

V. Експліцитні + напівімплицитні, наприклад:

There are many context-based criteria that can be used to form a community of individuals or organizations [CM, June 2012, 76].

Nodes can **have some of the different MAC layers** that Castalia **includes**: 802.15.4, tunable MAC, etc [IJAT, № 3–4 2012, 147].

The last block is destination UEs that **include** the STAs with only Wi-Fi interfaces, and UEs that **have both Wi-Fi and cellular interfaces** [CM, November 2014, 53].

VI. Експліцитні + напівімплицитні + імплицитні засоби вираження інклюзивності у мові науки:

There were numerous modules containing peripheral devices, i. a., Ethernet ENC28J60 controller and SD card reader, developed for the Arduino platform [IJAT, № 3–4 2011, 294].

В останньому реченні поєднуються різні засоби вираження категорії інклюзивності у мові науки. Зазначимо принагідно, що саме на цьому прикладі

наочно можна побачити різницю між основними засобами вираження інклюзивності.

Опрацювавши матеріал дослідження та виявивши велику кількість різноманітних "ланцюжків" інклюзивної семантики ще раз можемо вказати на варіативність категорії інклюзивності у писемному англо-американському дискурсі та актуальність її дослідження.

До лінгвокультурних особливостей категорії інклюзивності відносимо також вживання *pluralis auctoris* або "*pluralis inclusivus*" – інклюзивного займенника "we" на позначення мовця та аудиторії (разом) [23], що особливо притаманне науковому дискурсу. Наприклад:

It occurs when we confuse selection factors with results.

"We can't solve problems by using the same kind of thinking we used when we created them" [12].

Зазначимо принагідно, що одна із знакових наукових праць відомого фізика Ванневару Буша мала назву "*As We May Think*" (1945) [15].

Інклюзивний конструктор *y/our* також відносимо до лінгвокультурного аспекту досліджуваної категорії. В матеріалі нашого дослідження ми не виявили прикладів вживання займенника *y/our*, що ще раз свідчить про специфіку вживання одиниць інклюзивної семантики у загальнонародній мові та мові науки. Наведемо лише приклад із загальнонародної мови:

What will y/our customers be likely to expect from us?

Остання складова лінгвокультурної особливості категорії інклюзивності – це вживання політкоректних займенників *his/her* (*his or her*) або *s/he*, (особливо це притаманно писемному дискурсу), що стосується, насамперед політично-коректної мови, наприклад:

For example, Google could record a user's queries and analyze his/her preferences [CM, March 2014, 66].

If the user leaves his or her home the BAN will automatically stop sending real-time monitoring data and store them locally on the BAN gateway component and only communicate alarms and keep-alive signals over the WWAN (e. g., GSM or UMTS) [IJANS, № 3–4 2011, 262].

Отже, дослідивши лінгвокультурні характеристики існування категорії інклюзивності в англо-американському науковому дискурсі можемо виділити такі особливості: вживання *pluralis auctoris* ("we"), інклюзивного конструкта *y/our* та політкоректних займенників *his/her* (*his or her*) або *s/he* та низки ланцюжків інклюзивної семантики. Ми виділяємо такі типи ланцюжків: експліцитні + експліцитні, напівімпліцитні + напівімпліцитні, імпліцитні + напівімпліцитні, імпліцитні + експліцитні, експліцитні + напівімпліцитні, експліцитні + напівімпліцитні + імпліцитні.

Література

1. *Аристотель*. Метафізика. Переводи. Коментарі / Аристотель; [сост. и подгот. текста С. И. Еремеев]. – СПб. : "Алетейя", 2002. – 832 с.
2. *Верещагин Е. М.* Язык и культура / Евгений Михайлович Верещагин, Виталий Григорьевич Костомаров. – М. : Изд-во Московского университета, 1973. – 233 с.

3. *Виндельбанд В.* Платон / Вильгельм Виндельбанд; [пер. с нем. Александра Громбахa]. – К. : "Зовнішторгвидав України", 1993. – 200 с.
4. *Гуссерль Э.* Логические исследования. Т II. Ч. 1: Исследования по феноменологии и теории познания / Эдмунд Гуссерль; [пер. с нем. В. И. Молчанова]. – М. : "Академический Проект", 2011. – 565. – (Серия "Философские технологии").
5. *Жаботинська С. А.* Посесивна конструкція і концептуальні трансформи / Світлана Анатоліївна Жаботинська // Мова. Людина. Світ: до 70-ти річчя проф. М. П. Кочергана. Збірник наукових статей / під ред. О. О. Тараненка. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2006. – С. 178–192.
6. *Ільченко О. М.* Етикетизація англо-американського наукового дискурсу: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: 10.02.04 "Германські мови" / Ольга Михайлівна Ільченко; Київськ. нац. ун-т. ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 421 с.
7. *Маслова В. А.* Лингвокультурология: [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : "Академия", 2001. – 208 с.
8. *Ольшанский И. Г.* Лингвокультурология в конце XX в. : итоги, тенденции, перспективы / И. Г. Ольшанский //Лингвистические исследования в конце XXвека: сб. обзоров, ред. Ф. М. Березин. – М. : ИНИОН РАН, 2000. – С. 26–55.
9. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: "Довкілля-К", 2008. – 712 с.
10. *Тер-Минасова С. Г.* Язык и межкультурная коммуникация / Светлана Григорьевна Тер-Минасова. – М. : "Слово", 2000. – 264 с.
11. *Чейф Л. У.* Значение и структура языка / Уоллес Л. Чейф; [пер. с англ. Г. С. Щура; посл. С. Д. Кашнельсон]. – М. : "Прогресс", 1975. – 432 с. – (Серия "Языковеды мира").
12. *Albert Einstein* quotes [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: http://thinkexist.com/quotation/we_cant_solve_problems_by_using_the_same_kind_of/15633.html.
13. *Berlin B.* Ethnobiological classification: principles of categorization of plants and animals in traditional society / Brent Berlin. – Princeton, NJ: "Princeton University Press", 1992. – 335 p.
14. *Bornstein M. H.* The development of object categorization in young children: hierarchical inclusiveness, age, perceptual attribute, and group versus individual analyses / Marc H. Bornstein, Martha E. Arterberry / *Developmental Psychology*, 2010. – Vol. 3, № 46(2). – P. 350–365.
15. *Bush V.* As We may think [Електронний ресурс] / Vannevar Bush. – Режим доступу: <http://www.ps.uni-saarland.de/~duchier/pub/vbush/vbush-all.shtml>.
16. *Collins A. M.* Retrieval time from semantic memory / Alan M. Collins, M. Ross Quillian / *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 1969. – Vol. 8. – P. 240–247.
17. *Dijk T. A. van* Discourse and Inequality [Електронний ресурс] / Teun A. Van Dijk – *Lenguas Modernas (Universidad de Chile)*, 1994. – № 21. – p. 19–37. – Режим доступу до статті: <http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse%20and%20inequality.pdf>.
18. *Frels K. A* Typology of Verbs for Scholarly Writing / K. Frels, Anthony J. Onwuegbuzie, John R. Slate // *Research in the Schools*. – Sam Houston State University, 2010. – Vol. 17, No. 1. – P. xx–xxxi.
19. *Greenberg J. H.* Universals of human language / Josef Harold Greenberg; [associate ed. Charles Albert Ferguson, Edith A. Moravchik]. – [Volume 3. Word Structure]. – Stanford: Stanford University Press, 1978. – 470 p.
20. *Jacobson C.* Some Notes on Gender-Neutral Language [Електронний ресурс] / Carolyn Jacobson. – Режим доступу: <https://www2.stetson.edu/secure/history/hy10302/nongenderlang.html>.
21. *Murphy G. L.* The big book of concepts / Gregory L. Murphy. – Cambridge, MA: MIT Press, 2002. – 561 p.
22. *Wierzbicka A.* "The double life of a bilingual: A cross-culturalperspective" / Anna Wierzbicka. – London: "Routledge", 1997. – P. 113–125.
23. *The Online Dictionary of Language Terminology* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.odlt.org>.

Джерела ілюстративного матеріалу

24. *IEEE Communications Magazine* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.comsoc.org>.
Заголовок з екрану
- January 2011
- March 2011
- July 2011

- December 2011
 - May 2012
 - June 2012
 - February 2013
 - March 2014
 - November 2014
25. *The International Journal on Advances in Intelligent Systems* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iaiajournals.org>.
Заголовок з екрану
- Volume 3, Number 3 & 4, 2010
26. *The International Journal on Advances in Networks and Services* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iaiajournals.org>.
Заголовок з екрану
- Volume 3, Number 1 & 2, 2010
 - Volume 3, Number 3 & 4, 2010
 - Volume 4, Number 3 & 4, 2011
 - Volume 5, Number 3 & 4, 2012
 - Volume 6, Number 1 & 2, 2013
27. *The International Journal on Advances in Telecommunications* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iaiajournals.org>.
Заголовок з екрану
- Volume 4, Number 3 & 4, 2011
 - Volume 5, Number 3 & 4, 2012
 - Volume 6, Number 1 & 2, 2013
28. *The International Journal on Advances in Internet Technology* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iaiajournals.org>.
Заголовок з екрану
- Volume 3, Number 1 & 2, 2010
 - Volume 5, Number 3 & 4, 2012
29. *The International Journal on Advances in Systems and Measurements* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iaiajournals.org>.
Заголовок з екрану
- Volume 4, Number 3 & 4, 2011
 - Volume 7, Number 3 & 4, 2014

References

1. *Aristotel. Metafizika. Perevody. Kommentarii / Aristotel; [sost. i podg. teksta S. I. Eremeev].* – SPb. : "Aleteya", 2002. – 832 s.
2. *Vereschagin E. M. Yazyk I kultura / Evgenii Mikhailovich Vereschagin, Vitalii Grigorievich Kostomarov.* – M. : Izd-vo Moskovskogo universiteta, 1973. – 233 s.
3. *Vindelband V. Platon / Vilgelm Vindelband; [per. s nem. Aleksandra Grombaha].* – K. : Zovhishggorvidav Ukrainy, 1993. – 200 s.
4. *Gusserl E. Logicheskie issledovaniia. T II. Ch. 1 : Issledovaniia po fenomenologii i teorii poznania / Edmund Gusserl ; [per. s nem. V. I. Molchanova].* – M. : Akademicheskii Proekt, 2011. – 565 s. – (Seria "Filosofskie tehnologii").
5. *Zhabotynska S. A. Posesyvna konstruktziya I kontseptualni transform / Svitlana Anatoliivna Zhabotynska // Mova. Lyudyna. Svit: do 70-ty richchya prof. M. P. Kocherhana. Zbirnyk naukovykh statey/pid red. O. O. Taranenka.* – K. : Vydavnychiy zentr KNLU, 2006. – S. 178–192.
6. *Ilchenko O. M. Etyketyzatsiia anglo-amerykanskogo naukovogo dyskursu : dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora filol. nauk : 10.02.04 "Hermanski movy" / Olga Mykhailivna Ilchenko ; Kyiv. nats. un-t. im. T. Shevchenka.* – K., 2002. – 421 s.
7. *Maslova V. A. Lingvokulturologiya: [ucheb. posob. Dlya stud. Vysh. Ucheb. zavedenii] / Valentina Avraamovna Maslova.* – M. : "Akademiya", 2001. – 208 s.
8. *Olshanskii I. G. Lingvokulturologiya v kontse XX v. : itogi, tendentzii, perspektivy / I. G. Olshanskii // Lingvisticheskie issledovaniya v kontse XX veka: sb. Obzorov, red. F. M. Berezin.* – M. : INION RAN, 2000. – S. 26–55.

9. *Selivanova O. O.* Suchasna lingvistyka: napryamy ta problem / Olena Oleksandriivna Selivanova. – Poltava: "Dovkilliya-K", 2008. – 712 s.
10. *Ter-Minasova S. G.* Yazyk I meszkulturnaya kommunikatsiya / Svatlana Grigorievna Ter-Minasova. – М.: "Slovo", 2000. – 264 s.
11. *Chafe L. U.* Znachenie I struktura yazyka / Uolles L. Chafe; [per. s angl. G. S. Schura; posl. S. D. Katzelson]. – М.: "Progress", 1975. – 432 s. – (Seriya "Yazykovedy mira").
12. *Albert Einstein* quotes [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.iaiajournals.org>.
13. *Berlin B.* Ethnobiological classification: principles of categorization of plants and animals in traditional society / Brent Berlin. – Princeton, NJ: "Princeton University Press", 1992. – 335 p.
14. *Bornstein M. H.* The development of object categorization in young children: hierarchical inclusiveness, age, perceptual attribute, and group versus individual analyses / Marc H. Bornstein, Martha E. Arterberry / *Developmental Psychology*, 2010. – Vol. 3, № 46(2). – P. 350–365.
15. *Bush V.* As We may think [Електронний ресурс] / Vannevar Bush. – Режим доступу: <http://www.ps.uni-saarland.de/~duchier/pub/vbush/vbush-all.shtml>.
16. *Collins A. M.* Retrieval time from semantic memory / Alan M. Collins, M. Ross Quillian / *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 1969. – Vol. 8. – P. 240–247.
17. *Dijk T. A. van* Discourse and Inequality [Електронний ресурс] / Teun A. Van Dijk – *Lenguas Modernas (Universidad de Chile)*, 1994. – № 21. – p. 19–37. – Режим доступу до статті: <http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse%20and%20inequality.pdf>.
18. *Frels K.* A Typology of Verbs for Scholarly Writing / K. Frels, Anthony J. Onwuegbuzie, John R. Slate // *Research in the Schools*. – Sam Houston State University, 2010. – Vol. 17, No. 1. – P. xx–xxxii.
19. *Greenberg J. H.* Universals of human language / Josef Harold Greenberg; [associate ed. Charles Albert Ferguson, Edith A. Moravchik]. – [Volume 3. Word Structure]. – Stanford: Stanford University Press, 1978. – 470 p.
20. *Jacobson C.* Some Notes on Gender-Neutral Language [Електронний ресурс] / Carolyn Jacobson. – Режим доступу: <https://www2.stetson.edu/secure/history/hy10302/nongenderlang.html>.
21. *Murphy G. L.* The big book of concepts / Gregory L. Murphy. – Cambridge, MA: MIT Press, 2002. – 561 p.
22. *Wierzbicka A.* "The double life of a bilingual: A cross-culturalperspective" / Anna Wierzbicka. – London: "Routledge", 1997. – P. 113–125.
23. *The Online Dictionary of Language Terminology* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.odlt.org>.